

УДК 378.013

3. Теорія і практика виховання

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Корінна Г.О., кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри теорії та методик дошкільної освіти

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Анотація. У статті розкрито актуальна на сьогодні проблема професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку. Подається теоретичний аналіз дисертаційних досліджень науковців та розглянуті основні положення питання професійної підготовки фахівців дошкільної освіти. Особлива увага приділяється важливим питанням у сфері підготовки студентів у виші. У статті подано результати наукових пошуків, що дозволило розкрити теоретичні аспекти професійної підготовки студентів у виші, визначити особливості процесу професійної підготовки майбутніх вихователів.

Ключові слова: *вихователь, підготовка, професійна підготовка.*

СОВРЕМЕННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье раскрыта актуальная на сегодня проблема профессиональной подготовки будущих воспитателей к работе с детьми дошкольного возраста. Подается теоретический анализ диссертационных исследований ученых и рассмотрены основные положения вопроса профессиональной подготовки специалистов дошкольного образования. Особое внимание уделяется важным вопросам в сфере подготовки студентов в вузе. В статье представлены результаты научных изысканий, что позволило раскрыть теоретические аспекты профессиональной подготовки студентов в вузе, определить особенности процесса профессиональной подготовки будущих воспитателей.

Ключевые слова: воспитатель, подготовка, профессиональная подготовка.

CURRENT RESEARCH ISSUES TRAINING FUTURE PROFESSIONALS PRESCHOOL EDUCATION

Annotation In the article the actual problem currently training future teachers to work with children of preschool age. Served theoretical dissertations scientists and describes the main provisions of the issue of professional training of preschool education. Special attention is paid to the important issue in training students at the university. The article presents the results of scientific research that has revealed the theoretical aspects of the training of students at the university, identify features of the training of future teachers.

Key words: educator, training, professional training.

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграції наукового простору та модернізації системи вищої педагогічної освіти відбуваються зміни у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. У сучасних наукових дослідженнях, які стосуються вивчення професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів, проблема процесу професійного становлення студентів розглядається за такими напрямками: процес готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності та особливості організації професійно-педагогічної підготовки (Н. Абашкіна, О. Браславська, А. Грітченко, І. Зязюн, В. Коваль, О. Комар, В. Кузь, А. Ліненко, М. Мартинюк, Є. Починок, С. Сисоева, С. Совгіра, Т. Танько, С. Ткачук, Г. Троцько, Л. Хомич, С. Шандарук, Т. Яцула та ін.); удосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах неперервної освіти (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богущ, Т. Жаровцева, А. Залізник, Л. Зданевич, Н. Гавриш, Н. Голота, Г. Грама, Л. Загородня, Н. Денисенко, Є. Карпова, І. Княжева, І. Луценко, Н. Лисенко, І. Мардарова, М. Машовець, В. Нестеренко, Г. Підкурманна, Т. Поніманська, І. Рогальська-Яблонська та ін.).

Формулювання мети статті та завдань. Метою цієї статті є теоретичний аналіз досліджень сучасних науковців, щодо проблеми професійної підготовки

майбутніх вихователів, визначення особливостей професійної підготовки майбутніх вихователів у дисертаційних дослідженнях з цієї проблематики.

Виклад основного матеріалу статті. Процеси реформування та модернізації, які зараз відбуваються в системі вищої педагогічної освіти, об'єктивно спрямовані на її подальший прогресивний розвиток, забезпечення потреб суспільства та держави у кваліфікованих фахівцях, що передбачає відповідні зміни у професійно-педагогічній підготовці педагогів до роботи з дітьми дошкільного віку. Сучасній Україні потрібні фахівці дошкільного профілю нової формації з конкурентно придатним європейським чи світовим рівнем кваліфікації для досягнення єдиної мети – формування гармонійно розвиненої особистості. Тому підвищена увага до професійної підготовки майбутніх вихователів у сучасному освітньому просторі цілком виправдана, адже головним організатором педагогічного процесу в дошкільних навчальних закладах є вихователь і саме від нього значною мірою залежить цілісний і всебічний розвиток дитячої особистості як суб'єкта свого життя та її підготовленість до навчання у школі.

Нові реалії, орієнтація українського суспільства на демократичні принципи, реорганізація системи дошкільної освіти (зміна співвідношення родинного і суспільного дошкільного виховання, обов'язкова дошкільна освіта, урізноманітнення її форм, багатоваріантність освітньо-виховних програм) зумовлюють необхідність змін і в системі підготовки фахівців дошкільної освіти. В сучасних умовах ключовим завданням підготовки спеціалістів цього напрямку у вищій школі є формування особистості професіонала, спроможного будувати власну професійну діяльність, ціннісно-смыслову основою якої є особистість дитини дошкільного віку [6, с. 12].

В процесі професійної підготовки майбутніх вихователів у вищому навчальному закладі продовжує домінувати тенденція першорядності фахових і другорядності педагогічних дисциплін, хоча на словах наголошують протилежне. Відзначимо основні принципові протиріччя у процесі підготовки майбутніх вихователів:

- між об'єктивними вимогами суспільства в сучасних, спрямованих на євроінтеграцію реаліях і суб'єктивними утрудненнями, стереотипним мисленням студентів, традиційними підходами до процесу навчання у виші;

- між типовою системою підготовки студентів та індивідуально-творчим характером виховної діяльності вихователів у дошкільному навчальному закладі;

- між традиційними формами, методами, засобами викладання педагогічних дисциплін та потребою вищого навчального закладу, дошкільного закладу у впровадженні у навчальний процес нових педагогічних технологій, що мають виховуючий, стимулюючий характер з урахуванням змісту розвитку і виховання дитини певної статі.

Таким чином, проблема професійної підготовки студентів до роботи з дітьми дошкільного віку у вищій школі дуже актуальна та першочергова на сьогоднішній день.

Сучасні наукові дослідження переконливо свідчать, що для системи вищої освіти пріоритетом стає підготовка фахівця, що базується на формуванні у нього світоглядних позицій, переконань, творчих здібностей, професійної гнучкості. А орієнтація сучасної вищої освіти на формування професійно-творчої особистості, фахівця інноваційного типу, який здатний реалізувати освітні стандарти, впроваджувати нові освітні технології, вимагає ефективної організації цілісної професійної підготовки в умовах вищих навчальних закладів, оновлення змісту фахової підготовки педагогів, знаходження доцільних засобів, методів та форм його реалізації [6, с. 33].

Для започаткованого дослідження важливим є звернення до дисертаційних досліджень, в яких вирішується проблема підготовки майбутніх вихователів за такими напрямками:

- теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних начальних закладів до роботи з дезадаптованими дітьми (Зданевич Л.);

- підготовка майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку (Луценко І.);
- підготовка майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників (Величко Т.);
- професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку (Сайко Н.);
- підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку (Залізник А.);
- підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок (Петренко С.);
- підготовка майбутніх вихователів до формування математичної компетенції дошкільників у різновікових групах (Підлипняк І.).

Актуальною для сьогодення є думка Зданевич Л., яка стверджує, що «сучасна професійна педагогічна освіта майбутнього вихователя передбачає розширення кола його підготовки за рахунок посилення практичного компонента» [3, с. 29]. Одним із найбільш сприйнятливих варіантів такого перетворення авторка вважає процес формування готовності майбутнього вихователя до роботи з дітьми дошкільного віку. Тим часом педагогічна освіта й раніше не забезпечувала результативності.

Враховуючи недосконалість педагогічної освіти, яка не забезпечує того результату професійної підготовки фахівців дошкільної освіти, зокрема формування широкого кругозору, розвитку інноваційного мислення, професійних умінь і готовності до вирішення практичних психолого-педагогічних та соціально-педагогічних завдань, професія вихователя залишається стабільною, хоча її зміст, умови праці, якісний і кількісний склад змінюються.

На думку дослідниці вихідною позицією для розробки педагогічних умов професійної підготовки студентів до професійної діяльності є «визначення досліджуваного феномена, що характеризується стійкою внутрішньою мотивацією, володінням знаннями, уміннями і навичками, здатністю до

рефлексії і проявом вольових зусиль» [3, с. 209]. Зокрема умовами підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до професійної діяльності виступають: організаційно-педагогічні умови (забезпечення сукупності цілеспрямованого навчально-виховного процесу (заходів впливу), що лежать в основі підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до професійної діяльності); психолого-педагогічні умови (реалізація сукупності цілеспрямовано сконструйованих взаємозалежних і взаємообумовлених можливостей освітнього та матеріально-просторового середовища ВНЗ, спрямованих на перетворення конкретних характеристик особистості майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу шляхом забезпечення взаємозв'язку всіх напрямів підготовки майбутніх вихователів (теоретичної, методичної, практичної); дидактичні умови (цілеспрямований відбір, конструювання і використання елементів змісту, методів (прийому). А також різноманітних організаторських форм навчання для досягнення дидактичних цілей шляхом розробки і впровадження навчально-методичного забезпечення з розвитку професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ [3, с. 215–216].

Актуальним для професійної підготовки вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників є дослідження Величко Т., яка наголошувала на тому, що професійне становлення майбутнього вихователя в процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо. Науковець зазначала, що фактором успішності професійної діяльності майбутніх працівників дошкільної освіти виявляється в сформованості, цілісності його особистості [1, с. 64].

Аналізуючи психолого-педагогічну літературу Величко Т. виокремила такі педагогічні умови, які сприяють підготовці майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників:

1. спрямованість навчального процесу на підготовку майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників;

2. активізація засобів ситуативного навчання у процесі підготовки майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників;

3. залучення майбутніх вихователів до проектувальної діяльності, що забезпечує свідоме ставлення до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників [1, с. 84–93].

Таким чином, Величко Т. визначає якість професійної підготовки рівнем готовності студентів до оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, їх особистісним самовдосконаленням, активізацією професійної позиції, вихованням таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо.

У ході дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів до формування математичної компетенції дошкільників у різновікових групах, Підлипняк І. наголошує на тому, що «професійна підготовка майбутніх вихователів вимагає особистісного розвитку майбутніх педагогів, формування у них уміння педагогічної діагностики, аналізу педагогічних ситуацій; формування проєктивних, організаторських та конструктивних умінь та моделювання педагогічної ситуації» [7, с. 25].

На підставі теоретичних і практичних аспектів проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів науковцем було обґрунтовано експериментальну модель експериментальну модель професійної підготовки майбутніх вихователів до формування математичної компетенції дошкільників у різновікових групах ґрунтуючись на ідеях особистісно-діяльнісного, ресурсного та інтеграційного підходів до педагогічної діяльності студентів.

Для успішної реалізації підготовки майбутніх вихователів до соціалізації дошкільників Сайко Н. були виділені такі педагогічні умови організації навчально-виховного процесу: це дотримання етапів формування практичних умінь і навичок студентів (орієнтувальний, виконавчий, контролюючий); здійснення тісного взаємозв'язку між теоретичними знаннями і практичними вміннями (вправи на розвиток практичних умінь); використання форм і методів роботи, що сприяють формуванню соціально активного педагога у майбутньому

(розширення поінформованості студентів, залучення до наукової творчості, використання методів і прийомів активізації діяльності і творчого мислення майбутніх вихователів) [8, с. 63].

У своєму дослідженні «Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок», Петренко С. наголошувала, що сутність професійної підготовки педагога визначається наявністю необхідних теоретико-методичних знань, відповідних умінь і навичок, професійної спрямованості, сукупністю певних особистісних якостей та здібностей [5, с. 35]. Підготовка фахівців у вищій школі потребує постійного вдосконалення методів і прийомів навчання, надання переваги тим, що спрямовані на розвиток мотиваційної готовності до навчання у вищому навчальному закладі і в майбутньому до педагогічної праці; пробуджують активність студента в оволодінні основними вміннями і навичками, які визначають професійну майстерність [5, с. 36].

На думку Петренко С., високий професійний рівень педагога залежить не тільки від рівня сформованості знань, умінь та відповідних здібностей, а й від наявності особливої мотиваційно-сміслової структури особистості. Тому у процесі навчання студентів у вищому навчальному закладі, розвиток пізнавальних мотивів і трансформація їх у професійні мотиви, займає провідне місце у підготовці майбутнього фахівця дошкільного виховання.

Професійно-ціннісні орієнтації вона визначає як спрямованість особистості на засвоєння певних цінностей для задоволення своїх потреб, здійснення життєвих цілей і перспектив у майбутньому. При цьому професія виступає основною цінністю і виконує роль своєрідного орієнтира й регулятора поведінки та діяльності людини. Науковець стверджує: «Якщо професія є для студента особистісно-значущою, цінною, то в нього спостерігається стійкий професійний інтерес, його цілі й ідеали пов'язані з обраною спеціальністю, він намагається якнайкраще оволодіти технологією майбутньої професії, виробляє впевненість у правильності вибору» [5, с. 106].

Значний внесок у вирішення проблеми професійної підготовки вихователів, зокрема в розробку питання підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку внесло дослідження Залізняка А. На основі узагальнення результатів аналізу теоретичних джерел автором було визначено підготовку майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку як частину цілісного педагогічного процесу у вищій школі, який складається із взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-ціннісний, змістовно-гностичний, процесуально-виконавський), що забезпечують їхню готовність. У контексті започаткованого дослідження готовність майбутнього вихователя до означеної діяльності Залізняка А. розуміє як «складне особистісне утворення, що містить всебічні знання суті морального виховання старшого дошкільника, характеризується застосуванням необхідних професійно-педагогічних умінь та навичок, включає особистісні якості, що забезпечують високі результати взаємодії вихователів з батьками» [2, с. 8].

Отже, зробивши ґрунтовний аналіз джерельної бази і реального стану досліджуваної проблеми Залізняка А. виокремила такі педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку:

- 1) побудова педагогічного процесу із врахуванням результатів педагогічної діагностики готовності студентів дошкільних факультетів;
- 2) оновлення змісту навчальних дисциплін та використання експериментального спеціалізованого навчального курсу;
- 3) збагачення досвіду співпраці майбутніх вихователів з батьками з морального виховання старших дошкільників у дошкільному закладі під час педагогічної практики.

Це дало можливість узагальнити та доповнити знання, уміння й навички, а також способи їх реалізації у процесі діяльності; формувати готовності у майбутнього вихователя, за допомогою якої він продуктивно вирішує навчально-виховні завдання [2, с.13].

Відповідно готовність вихователя дошкільного навчального закладу до професійної діяльності Луценко І. розглядає як цілісне особистісне утворення, що є єдністю особистісного і процесуального аспектів діяльності, в якому в оптимальному співвідношенні поєднуються теоретичний і практичний компоненти. Критеріями її оцінювання є сформованість ціннісно-мотиваційної сфери, дитиноцентристської спрямованості, здатності до професійно-мовленнєвого спілкування, володіння теоретичними знаннями, методиками, технологіями розвитку дитини дошкільного віку.

Таким чином, науковець підготовку майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку охарактеризувала як методологічно обґрунтований цілеспрямований процес, який відбувається в межах загальної професійно-педагогічної підготовки за напрямом «Дошкільна освіта» й відбиває її сутнісні характеристики. [4, с.124].

Узагальнюючи результати дослідження, ми вважаємо доцільним зазначити те, що професійна підготовка студентів базується на основі формування у нього світоглядних позицій, переконань, професійних якостей та творчих здібностей, на практичній підготовці для закріплення теоретичних знань, умінь і навичок. У зв'язку з цим постає необхідність удосконалення та збагачення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти враховуючи нові реалії сьогодення, запровадження обов'язкової дошкільної освіти та варіативність освітньо-виховних програм, а також урахування процесу вивчення особистості дитини, її розвитку, створення спеціальних умов для реалізації власних образів «Я – хлопчик/дівчинка» у всіх сферах діяльності.

Висновки. На основі аналізу сучасних наукових досліджень схарактеризовано сучасний стан теорії та практики професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку. Це дозволяє стверджувати, що основні аспекти підготовки студентів дошкільного фаху вивчаються та розробляються у зв'язку з формуванням особистості професіонала дошкільної освіти, готовністю вдосконалення професійних навичок в процесі практичної діяльності де першоосновою виступає

особистість дитини. Розробляються різноманітні методи диференційованого підходу до структури підготовки студентів у виші за напрямом «Дошкільна освіта», удосконалюються форми та методи викладу теоретичного матеріалу, що сприяє готовності увійти в нову соціальну систему розвитку наукової думки. Професійна підготовка – це процес активного засвоєння студентами знань, умінь і навичок відповідного напрямку, а також це система різноманітних заходів, зорієнтованих на особистісний розвиток студента, де результатом виступає готовність до виконання своїх професійних обов'язків. Проте дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми професійної підготовки студентів напрямку підготовки «Дошкільна освіта». Подальшої розробки потребує питання сутності професійної підготовки майбутніх вихователів до виховання соціальної поведінки дітей дошкільного віку, що становить перспективу подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Величко Т. Д. Підготовка майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Т. Д. Величко. – Одеса – 2014. – 273 с.
2. Залізник А. М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. М. Залізник. – Умань, 2009. – 247 с.
3. Зданевич Л. В. Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дезадаптованими дітьми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Лариса Володимирівна Зданевич. – Житомир, 2014. – 44 с.
4. Луценко І. О. Підготовка майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку / І. О. Луценко// «Наука і освіта» – 2014. – № 10 – С. 123–127.

5. Петренко С. А. Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С. А. Петренко. – К. – 2007. – 293 с.

6. Підлипняк І. Ю. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти / І. Ю. Підлипняк // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. Наук. пр. Уманського держ. Пед. ун-ту ім. Павла Тичини / [ред. Кол.: Побірченко Н. С. (гол. Ред.) та ін.]. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2013. – Вип. 44. – С. 28 – 34

7. Підлипняк І. Ю. Підготовка майбутніх вихователів до формування математичної компетенції дошкільників у різновікових групах: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. Ю. Підлипняк. – Умань, 2014. – 240 с.

8. Сайко Н. О. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. О. Сайко. – К., 2004. – 259 с.